

Посол України Мирослав Кастрян вчергове відвідав Пряшів

Від початку своєї дипломатичної місії Надзвичайний і Повноважний посол України в СР Мирослав Кастрян постійно присутній в публічному і медійному просторі Словач-

Союзу русинів-українців СР, побував в СНМ – Музеї української культури у Свиднику, допомагає українським громадам в Кошицях і Братиславі в їх культурній діяльності.

русинів-українців на ділянці культури і шкільництва, навчанням українських студентів в Інституті україністики Пряшівського університету (на першому і другому курсі зараз навчається понад 200 українських студентів), позитивно оцінив рішення Президії ЦР СРУСР провести в наступному році ювілейне 70-те Свято русинсько-української культури у Свиднику.

Посол України Мирослав Кастрян прибув до Пряшева з несподіванкою, реагуючи таким чином на просьбу місцевої української громади. Як відомо, Спілка українських письменників Словаччини, особисто голова Спілки Іван Яцканян за порозуміння і підтримки Центральної ради Союзу русинів-українців СР вийшла з ініціативою встано-

▲ На фото (вправо) Мирослав Кастрян під час зустрічі в Словацько-українському культурно-інформаційному центрі в Пряшеві, (вліво) голова ЦР СРУСР Павло Богдан.

чини. Закономірно, що його діяльність зосереджена зараз на допомогу Україні у військовій і гуманітарній сфері, але і на допомогу українським біженцям, які опинились на території Словаччини внаслідок російського вторгнення в Україну. Зустрічається він як з представниками державних і самоврядних органів різних рівнів, так і з політичними і громадськими діячами.

Поруч з тим, посол знаходить час і для зустрічей з українською національною

▲ Частина запрошених учасників зустрічі.

Все це свідчить про його поглиблений інтерес до культурно-національного життя русинів-українців Словаччини.

У понеділок, 2 жовтня 2023 року, Мирослав Кастрян в Словацько-українському культурно-інформаційному центрі в Пряшеві вчергове зустрівся з представниками українських установ і організацій. Інтересувався актуальними питаннями життя

в центральній історичній частині Пряшева меморіальну дошку на знак перебування в місті українського філософа і мислителя Григорія Сковороди.

Передбачається, що барельєф роботи українського скульптора Богдана Коржа (р. н. 1952, Ужгород) буде встановлений в Пряшеві ще цього року.

Голова Центральної ради СРУСР Павло Богдан висловив вдячність послові за зустріч з українською громадою і за допомогу в реалізації ідеї відкриття меморіальної дошки.

-мі-

▲ На меморіальній дошці розміщений такий текст: «У 1745 році місто Пряшів відвідав український філософ, поет, педагог Григорій Сковорода (1722 – 1794)».

меншиною Словаччини. Зустрічався з учителями і дирекціями шкіл, з керівництвом

українських установ і організацій. Інтересувався актуальними питаннями життя

49 конкурсний огляд народних пісень «Маковицька струна» відбудеться 11 і 12 листопада 2023 року в Бардієві і Пряшеві

2 жовтня в Пряшеві відбулось чергове засідання Президії Центральної ради Союзу русинів-українців Словацької Республіки, на програмі якого були інформація про діяльність керівництва ЦР СРУСР; програмно-організаційне забезпечення 49 конкурсного

огляду народних пісень «Маковицька струна»; видавничий план неперіодичних видань СРУСР на 2024 рік; інформація про діяльність Старолюбівнянської та Гуменської регіональних рад СРУСР, стан матеріальної бази СРУСР та інші питання.

Президія постановила провести 49 конкурсний огляд народних пісень «Маковицька струна» в суботу, 11 листопада 2023 року, з початком концертів о 15.00 год. і 19.00 год. в Бардієві у спортивному залі «Мир» та в неділю, 12 листопада 2023 року, в Пряшеві з початком концерту о 15.00 год. на Великій сцені Театру ім. Й. Заборського.

У зв'язку з організуванням в наступному році ювілейного 70-го Свята русинсько-української культури Президія на своєму попередньому засіданні прийняла рішення провести

▲ Організаторів Фестивалю духовної пісні і керівників співацьких колективів прийняв приматор Снини Петер Волошин (на фото в центрі).

В Снині відбувся Фестиваль духовної пісні

В кінці третьої декади історії Фестивалю духовної пісні в Снині здавалось ніби він задихається. Коли у 2006 р. у фестивалі взяло участь 16 хорів, то у 2017 р. вже лише 6, у 2018 р. – 4 колективи, а на 29-ому річницю у 2019 р. – 5 колективів та одна солістка. Ситуацію рятували закордонні колективи, які творили і половину, а деколи й більше половини учасників. Причин було більше, але передусім – велика конкуренція подібних фестивалів та обмежені фінансові ресурси.

Але після дворічної пандемічної перерви фестиваль немовби відкрив своє друге дихання. У минулорічному ювілейному 30 Фестивалі духовної пісні взяли участь 7 колективів, а цього року на фестивалі, який відбувся 7 – 8 жовтня, вже було 9 колективів та одна солістка, але якщо рахувати, що в одному спільному програмному номері виступали аж 4 групи, то в загальному йдеться про 12 колективів.

Зрозуміла річ, що не йдеться лише про цифри. Здавалось б, що духовна музика та пісня досить консервативні і не дають багато простору для інновації, але на-

справді воно якраз навпаки, бо духовні переживання є глибокі і можуть проявлятися у різних формах. І так на сцені снинського Будинку культури ми могли почути витончене виконання молодіжного хору *Іскри любові* при катедральному храмі Успіння Пресвятої Богородиці в західноукраїнському місті Стрий (керівники – Іванна Заячківська та Галина Найдух), репертуар якого складався переважно із староболгарських розспівів, сучасні духовні пісні у виконанні солістки Тетяни Гудачок, яка нині живе в Кошицях, але походить із закарпатського Виноградова, а предки її родом з нашої Цигелки, виїхали в Україну у 1947 р., чи інтересне поєднання фольклорних музичних та рухових елементів з духовною піснею, яку нам показали у спільному номері співацькі групи *Дуброва* із Зубного і *Шинява* та *Стужиця* із Снини у супроводі народної капели снинської *Шиняви*. Цю інтересну програму разом готували керівники колективів Михаїла Василенко, Станіслава Шішканова та Маріян Лоян. Цікавими були обробки пі-

(Продовження на 2 стор.)

▼ Виступає Український народний аматорський хор Карпати з Кошиць.

електронне голосування членів Президії до 15 вересня 2023 року з двома альтернативами: 1) організувати Свято лише у Свиднику, 2) організувати Свято паралельно у Свиднику і Пряшеві. Результати голосування стануть основою для схвалення Центральною радою СРУСР терміну і місця проведення Свята в 2024 році.

Заступник голови ЦР СРУСР Віктор Бандурчин поінформував про результати електронного голосування членів Президії. Більшістю голосів було вирішено провести ювілейне

70-те Свято русинсько-української культури у Свиднику.

Окремим пунктом на порядку денний було винесення питання матеріальної бази СРУСР. Було констатовано, що з плином років поступово вичерпується фінансові резерви і бідні матеріальна база організації. Через постійну нестачу коштів може настати колапс в діяльності організації. Будинок, в якому знаходиться Регіональна рада СРУСР в Кошицях, вимагає невідкладного капітального ремонту.

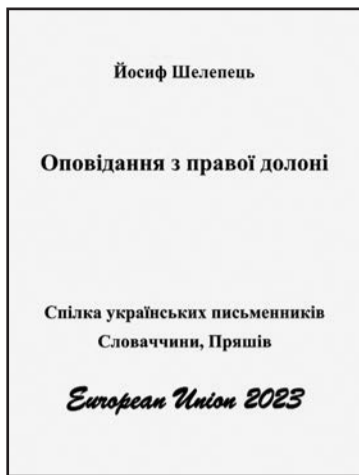
-мі-

Такою була назва програми, реалізованої коштами Фонду підтримки культури національних меншин проекту «Ненайомі знайомі», що відбувалась в Словачко-українському культурному та інформаційному центрі 4-го жовтня 2023 р. в Пряшеві. Тут проходять зустрічі з відомими представниками різних областей нашого культурно-національного життя, людей, які своїм життям і працею творили і створюють культурні цінності та й зберігають їх для дальших генерацій.

Публіка підвечірньої зустрічі, організаторів СРУСР і Спілки українських письменників

Ці рядки вибрані з вірша гостя зустрічі Йосифа Шелешця. І це доказує, що його життєвим бажанням було піти у світ незвіданий, пізнавати його посередництвом книжки, науки, пізнавати людські вчинки, мудрість, знаходити ключі від тої мудрості.

Програма «Незнайомі знайомі» кожного разу пробує заглянути і за тонку завісу, за котрою вкрито щось, що не буває звичкою прилюдно нагадувати. Легко доторкається і ніжних почуттів гостя – любові, відношення до рідної матері, до краси природи. І про це прозвучало у віршах поета

Йосиф Шелешець і книжка

Словаччини щиро вітала гостя – Йосифа Шелешця – письменника, автора прозових і поетичних творів, літературознавця, мовознавця, історика літератури, бібліографа. Одночасно його присутні привітали з життєвим ювілеєм, яке відзначив влітку цього року.

Розмова з гостем Й. Шелешцем чітко розкрила зміст назви програми – «Й. Шелешець і книжка», оскільки на запитання ведучої програми він дав ясну відповідь на те, що було інспірацією, як родилося його глибоке знання літератури, історії, бібліографії, його життєве заняття книжкою. Все було сказане констатуваним, що з книжкою він «подружив» змалку. З дитячих років аж до сьогодні він себе найкраще почував і почуває серед книжок. Читав світових авторів, пізнавав їх твори. Ще учнем, пізніше студентом почав писати поезію, яка була опублікована в дитячих журналах.

Йосифа Шелешця, які прочитали поетеса Маруся Няхай і Марина Бабенко, поетеса з України.

периментаторську малу прозу. Одночасно зробив і презентацію нової книжки оповідань

▲ Йосиф Шелешець. На фото вліво ведуча програми Єва Олеар.

З прозовою творчістю Йосифа Шелешця познайомив голова Спілки українських письменників Словаччини Іван Яцканин. У

Й. Шелешця «Оповідання з правої долоні», яка недавно вийшла з друку.

В розмові з гостем програми Й. Шелешцем були коротко згадані і автор прокоментував їхній зміст, книжки: «Книжка про творчість Олександра Духновича», про окремі його твори, і саме «про такі його твори, які дослідниками були пояснювані по-різному, приписувалися йому, хоч він і не був їх автором або за своїм складом і характером вважалися народною творчістю» – цитатія із передмови до тої книжки. Окремо було згадано книжку «Із процесів взаємодії і взаємопізнання», яка спонукає усвідомити собі, якими шляхами йшов літературний розвиток в українців та словаків.

Приємний хід програми доповнювало виконання на скрипках класичних музичних творів молодими музикантами Юлією і Ніколасом Корманик.

-оле-

▲ Частина учасників зустрічі.

... Де мій кінь ховається?
... Гей, мій коню, мій баский,
друже відданий.
Помчимо у світ новий, світ
незвіданий!

своєму вступі він наблизив присутнім глибину думання автора прозових творів, назвав його історико-літературні та літературно-критичні праці та його ек-

Ювілей туристичного походу «R-25»

Коли у далекому 1978 році молода генерація працівників тодішньої Української студії Чехословацького радіо на основі загальнодержавної ініціативи заснувала туристичний похід під назвою «Rozhlisová 25» (скор. «R-25»), то ніхто й не подумав, що після шести річників і понад 20-річної

перерви він буде знову проводитися і доживе до свого 25-ліття.

Похід було відновлено у 2004 р., після того, як наше радіо після 55 років діяльності в Пряшеві було переселено до Кошиць. Його колишні працівники та співпрацівники вирішили, що хоч би декотрі із суспільних акцій,

поєднаних з радіо, зберегти або відновити. До них було залучено і цей похід. Траси кожного року міняються, але в основному вони ведуть на замки в околиці Пряшева, як, напр. Шарський, Капушанський, Збойницький, Липовський, Обішовський, Шебеш, але й у відпочинкові зони. Правда, довжина траси поступово пристосовується віку учасників, але важливо те, що традиція не припиняється і що його учасники відходять з нього з новим записом у квитку учасника, сувеніром у вигляді старого значка із символом радіо, колишнього КСУТУ чи акцій, які колись організувала ця організація, але головними з гарними враженнями та добрим настроєм.

Ювілейний туристичний похід «R-25» відбувся 15 вересня 2023 р. і проходив теренами рекреаційної зони Забіяна біля Пряшева. На фото частина учасників на відпочинку біля ватри.

-пб-

В Снині відбувся Фестиваль духовної пісні

(Закінчення з 1 стор.)

сень, з якими виступив вокальний ансамбль *Елегія* викладачів музичної школи у Великому Березному, під керівництвом на наших фестивалях відомої співачки Руслани Бесараб.

Заінтересували і всі інші хори та співацькі групи, яких вітав на сцені конференсьє Степан Гій: досвідчений Український народний аматорський хор *Карпати* з Кошиць під диригуванням батька Левка та сина Святослава Довговичів, жіночий камерний хор викладачів *Новенна* Стрийської дитячої музичної школи – керівник Іванна Віновська-Жужевич, хор *Fides*, який діє при Малоберезнянському монастирі св. Миколая отців Василіян і який веде Неля Глодан, хор *Христосомос* з Воронова н/Т., яким від виникнення керує Анна Матяшовська Калнаші, чи домашні, синські учасники фестивалю – фольклорна група *Старинчанка*, яку ведуть Ірина Малинич та Злата Фундак і чоловічий православний хор під керівництвом о. Ігоря Кереканича.

Але фестиваль – це не лише концерт. То є і ряд супровідних акцій в Снині та околиці. В суботу, 7 жовтня, ввечері гості з України – моло-

діжний хор *Іскри любові* та жіночий камерний хор *Новенна* виступили з концертом в селі Кленова, за що подяка належить сільському представництву та старості села Славомилу Волохові. В неділю, 8 жовтня, ці хори мали можливість виступити також на святій літургії в храмі Матері Божої Неустанної Помочі в Снині. Подяка за цю можливість належить настоятелю храму отцю Марошу Прейсові. І нарешті – о 13-й годині 30 хвилин приматор міста Снини Петер Волошин урочисто прийняв представників організаторів та учасників фестивалю.

Кількість глядачів в порівнянні з попередніми роками теж підвищилась, а концерт, який відкрив голова ЦР СРУСР Павло Бодан та приматор міста Снини Петер Волошин, вони приймали щирими оплесками, а декотрі і з сльозами на очах.

Музика єднає людей. Духовна музика, духовна пісня єднає душі людей в єдиномислії і смиренні. Єднала виступаючих на сцені і глядачів в залі синського Будинку культури і під час концерту 31 Фестивалю духовної пісні. Надіємось, що так воно буде і в наступних роках.

-пб-

В Основній школі в Ублї навчаються і діти з навколишніх сіл

Перша школа в селі Убля в 1826 році була однокласна, заснована на фарі біля греко-католицької церкви. Роки пройшли а зараз, уже від 1966 року, учні вчать в державній школі під назвою Основна дев'ятирічна школа Убля, Основна школа Убля, Основна школа з дитсадком Убля 120.

За останні роки директоркою є Мгр. Марія Каратникова. Школа і її середовище одержали новий вигляд, технічне обладнання класів на високому рівні. Проблемою декілька років була мала кількість учнів, хоч вони приїжджають з семи сіл.

З актуальними питаннями школи знайомить наших читачів Марія Каратникова.

Пані директорко, до цієї школи я почала ходити від п'ятого класу. Діти ходили тільки з Ублї, Березовця, Михайлова, а від п'ятого класу – з Ладомірова. Як це тепер у вас.

До нашої основної школи, крім спом'янутих сіл, не ходять діти з Ладомірова (хоч їм ближче до Ублї, як до Стащина), але ще з Дубрави, Шмигівця, Грабової Розтоки, Стриговця. Цього року ми привітали і дітей з Руського Грабівця, Підгородя, Іновця, бо Основну школу в Підгороді закрили, а прийшли ще діточки з Колоніці.

То у вашій школі багато учнів, бо нас колись було в класі по 25 – 35.

Це було колись. Тепер ми боремось

з нестачею учнів. Правда така, що на цей час в початкових класах є 51 учень у трьох класах, 43 учнів – у 5 – 9 класах, а у дитсадку – 26 дітей у двох класах.

То скільки дітей приходить із окремих сіл.

В основній школі є учні із сіл: Убля – 57, Михайлів – 5, Березовець – 2, Дубрава – 5, Шмигівець – 8, Грабова Розтока – 3, Стриговець – 4, Руський Грабовець – 2, Підгородь – 5, Іновець – 1, Колоніца – 2.

Думаю, ця проблема тому, що в селах живе мало молодих людей. Жаль, але це не тільки у нашій долині. Хоч учнів на стільки сіл небагато, роботи є, як і у великих школах. Як ви почали навчальний рік і які є плани.

Цього року навчальний 2023/2024 рік ми почали четвертого вересня. Як завжди, ми урочисто зустріли першокласників, нових учнів, вчителів та всіх працівників школи. Потім учні розійшлись по класах, де їм класні керівники прочитали порядок школи, безпечність охорони здоров'я при роботі та права і повинності учнів. А плани подібні, як у минулому році. Передусім виповняти навчальну програму, залучити учнів до гуртків, різних змагань і проєктів та досягти, щоб усі учні і вчителі себе почували в нашій школі добре.

Дякую за інформації. Бажаю вам, щоб ваші плани здійснились і вчителі з учнями досягли щонайкращі результати.

-МК-

Фото: Яна Маруничева.

▲ Першокласники з вчителькою д-р Ярославою Дар'янин.

▲ Тетяна Гудачок.

змусила сцену дзвеніти відомими мелодіями, такими як «Смерека» або «Соколи», а також Петра Маслея з гітарою, який своїм виконанням популярних українських ліричних пісень створив атмосферу затишку і мрійливості, а також розважав публіку доречними жартами. А жіночий фольклорний колектив *Луковчанка* з Лукова під організаційним керівництвом Зденки Рогальової та багаторічного художнього керівника, диригента, композитора і музиканта Івана Сидора своїм виступом і жвавою хореографією просто розтанцював аудиторію

▲ Концерт народної пісні відкрив голова РР СРУСР Микола Деніс.

У Хмельовій звучали народні пісні

Сільський уряд Хмельовій Бардіївського округу на чолі із старостою Радованом Прокіпчакком та Регіональна рада Союзу русинів-українців Словачкої Республіки (СРУСР) в Бардіїві на чолі з головою Миколою Денісом організували концерт русинської та української пісні з нагоди Місяця поваги до людей похилого віку, але не тільки для пенсіонерів, але й для широкої громадськості. Цей концерт фактично став продовженням серії концертів, які СРУСР організовує з 2010 року в ресторані «Астра» в Бардіїві.

У суботньому концерті (7.10.2023), який вела Анна Дзубак, виступили співаки та гості огляду народних пісень «Маковицька струна». У виконанні динамічної Моніки Сороки, єдиної жінки-релігійністки в цьому регіоні, слухачі почули її енергійне виконання веселих українських та русинських пісень, які нагадали тим, хто народився раніше, часи, коли ці пісні часто звучали зі Словачького радіо в українських передачах. *Стебницькі бабусі* Марія Микова та Анна Перегримова розвеселили публіку своїм гумористичним виконанням весільних пісень та пісень для посиденьок з добрим друзями, вразила присутніх українська пісня у виконанні Марії Микової «Сижу я край віконечка», а вищезгаданий дует здивував гарним музичним супроводом в особі Людмили Млинарувої.

Сестрам Стефані та Ліані Ковачовим з Ортугової акомпанував Самуел Бражин на акордеоні. Обидві дівчини своїм витонченим вокалом і загальним враженням на сцені порадували і показали свій постійний артистичний ріст. Концерт був дуже доречно збагачений виступами Тетяни Гудачок з України, яка своїм чарівним академічним голосом

залу. Навіть вірш Федора Лазорика, уродженця сусіднього Бехерова, «Люблю тебе, рідний краю» у виконанні Марії Іми-

Кийовської-Ванчиківської у пісні «Співаночки мої, де я вас подію», який прозвучав на початку і в кінці концерту, сколихнув

▲ Виступають Марія Микова і Анна Перегримова, на акордеоні супроводить Людмила Млинарува.

▲ Радован Прокіпчак дякує всім організаторам концерту.

тер доречно доповнив акцію у вражаючій режисурі та композиції, про яку подбав Мілан Дідич. Супровідні слова концерту у виконанні Анни Дзубак були вичерпними, барвистими і лаконічними. На додаток до статичних декорацій, сцену доповнювала відеопродукція з проєкціями навколишньої природи і вишиванок. Голос Марушки

душі глядачів, особливо тих, хто народився раніше, для яких спогади є частим гостем у житті. Слова подяки старости всім організаторам та традиційна «хмельівська мачанка» стали винагородою за зусилля, спрямовані на те, щоб зробити суботній осінній день приємним. І це вдалося всім на славу.

mг

ЗАХИСТИ, БОЖЕ, УКРАЇНУ

Під такою назвою 6 жовтня цього року в Словачько-українському культурному та інформаційному центрі по вулиці Янка Бородача, 5 відбулась акція, яку організувала пражівська Регіональна рада Союзу русинів-українців Словачької Республіки в рамках циклу «Наша дума – наша пісня...»

На цей раз організатори дали можливість показати свої вміння виключно біженцям з України, які змушені були покинути свої домівки після

нашу свободу написав геній українського народу Тарас Шевченко. Його пророчого вірша «Думи мої, думи» прочитав Максим Шаповаленко. Слідом за ним пісню «Молодий козак» серця глядачів зіграла Владислава Соловка, якій на фортепіано акомпонував її брат Станіслав. «Воїне – лицарю» – так називався вірш у поданні Олександри Тютюн.

«Ми віримо що війна скоро закінчиться. Україна переможе, буде мир і

вторгнення на їх землю російських загартників.

В основному це були діти, юнаки та дівчата, які під керівництвом вчительки Олени Кравченко підготували чудову концертну програму, присвячену Дню козацтва, Дню захисників та захисниць України та святу Покрови Божої Матері (між іншим, усі ці свята указом Президента України Володимира Зеленського від 2023 року припадають на 1 жовтня, тобто за григоріанським календарем. – Прим. автора).

Після прочитання Єлизаветою Колібабчук вірша «Без імен» всі присутні в залі хвилиною мовчання вшанували пам'ять захисників та захисниць, які поклали своє життя заради України та її майбутнього.

Потім вже слово взяла Олена Кравченко, яка, зокрема, сказала: «Нелегко була доля українського народу в його історичному минулому, багато століть українським козакам доводилося боротися за свободу та незалежність нашої неньки. Легенди про волю, хоробрість, силу, відвагу та прагнення свободи українських козаків були відомі по всьому світу, незламні якості українців передавалися з покоління в покоління. А сьогодні, як ніколи, вони знову доводять всьому світу свою нескореність та надлюдську силу духу...»

Далі роль ведучої виконувала Єлизавета Колібабчук, котра запросила виступити найменших – учасників дитячого театрального колективу «Хамелеон»...

Важко описати почуття, коли маленькі дітки з пафосом і гордістю декламували віршику про козаків.

Про героїчне минуле своїх предків пригадав в польсько-українській пісні «Гей, соколи» Роман Каменюк, супроводячи свій спів на гітарі.

Багато про боротьбу козаків за

спокій у наших серцях. Ніхто не здолає дух та свободу нащадків славних козаків!»

Після цих слів популярну пісню «Хай живе вільна Україна» заспівав юний Ростислав Романчиков.

«Хто сильніше за українців може любити свій рідний край, хто більш несамоовито оберігає свій отчий дім. Немає дорожчого та кращого місця в світі ніж дім, який доводиться захищати такою високою ціною...» – і такі слова прозвучали з уст ведучої концертної програми Єлизавети Колібабчук перед тим як вірша «Я так свій край люблю несамоовито» прочитала Олена Чернозуб. Опісля перед глядачами виступив Ростислав Ліпін із віршем «Рідна хата».

Концертну програму «Захисти, Боже, Україну» великою мірою збагатили співачка-сопраністка, також біженка з України, пані Тетяна Гудачок, котра цього часу проживає в Кошиці, яка представилась з піснями «Україно, молюся за тебе» та «Молитва до Пречистої Діви».

«Наші предки вірили, що Діва Марія оберігає мужніх воїнів – козаків, охороняє їх від ворожих куль та шабель, а також дарує їм мудрість у прийнятті складних рішень. Невипадково свято Покрови відмічають у один день з днем козаків і захисників». Це була передмова до віршів «Пресвята Пречиста» та «Світ у сяйві» у виконанні, відповідно, Злати Місюк і Олени Чепурко. Потім юна Євангеліна Старко прочитала поезію «Крила». В наступному номері знову виступили брат із сестрою Станіслав та Владислава Соловки, котрі разом заспівали пісню «Хай буде весна», під супровід на фортепіано Станіслава.

Ще раз на сцену вийшов і Ростислав Романчиков, але на цей раз із віршем «Майорить у небі синьо-жовтий прапор».

А кульмінацією концертної програми «Захисти, Боже, Україну» було спільне виконання всіх учасників «Ой у лузі червона калина», пісня, яка в радянські часи була заборонена, але відродилася і стала символом боротьби проти російських окупантів та агресорів.

Треба наголосити, що кожний номер програми був нагороджений бурхливими аплодисментами, адже серед глядачів були в переважній більшості родичі виступаючих. Всі були задоволені.

А це завдяки авторці сценарію та режії вчительці Олені Кравченко.

На закінчення хочеться додати, що Союз русинів-українців Словачької Республіки таким чином, крім іншого, хоч трошки допомагає біженцям з України відволіктись від тяжких думок та журби.

в.г.

Літературні премії

Літературний фонд вручив премії за кращі книжкові видання, які вийшли у 2022 році. У середу, 27 вересня 2023 року, в Братиславі відбулась урочиста церемонія вручення премій.

Нагороди були вручені також за українські книжкові видання.

Премію ім. Івана Франка за поетичну збірку «Стежками, застеленими осінню» одержала Маруся Няхай. Збірку видала Спілка українських письменників Словаччини.

Лауреатом за переклад прози Леопольда Лаголи «Остання справа» став Іван Яцканин.

На фото (зліва): прозаїк і перекладач Іван Яцканин, поетеса Маруся Няхай, літературний критик Ярослав Джоганик.

-мі-

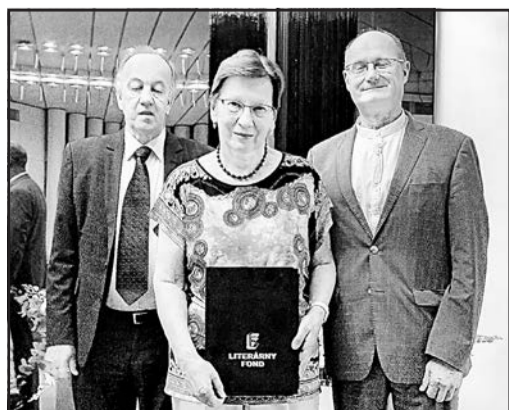
Нова книжка Василя Дацея

Влітку 2023 року братиславське видавництво DAFONS видало новий роман Василя Дацея «Середнє» (ISBN 978-80-969772-7-7).

Події роману розгортаються в окружному місті. Головним персонажем є мер міста Павло Горак. Його допоміжною силою є секретарка Стелла, в якій було зіпсоване дитинство. Тепер вона не наважується нав'язувати контакти з молодими хлопцями і живе скоріше долями героїнь романів. Автор реагує на проблеми сучасності, по статі роману є психологічно переконливими, – сказано в анотації книжки.

Василь Дацей (р. н. 1936, Вишава) – автор оповідань, повістей, романів «Монологи», «Зелена обручка», «Зірки лиш мерехтять», «Крихка орхідея», «Коріння», «Сонячний верх», «Я тут випадково», «Синя ружа», «Гніздо», «Майків капітал», «Карнавал», «Гіркий шоколад».

-мі-

Чехословацька республіка від самого початку створювала сприятливі умови для розвитку всім національним культурам, в тому числі й українській чи русинській, на відміну від Австро-Угорської монархії, яка законом Алпони заборонила нашому народу вживати руську, українську мову чи кирилицю. У міжвоєнний період на Пряшівщині серед русинок-українок, які писали художні твори, найбільших успіхів здобули дві жінки: Ірина Невицька (1886-1965) та Марія Дуфанець

«Да прійдець Царствіє Твоє!» сильно впливали і зумовлювали її творчість. В 30-40-х роках, як твердив М. Мольнар, пробувала перекладати поезію мадярських авторів на «свою» російську мову. Мені не відомо, чи друкувала їх у пресі, або залишала їх лише для себе...

Ідейний і мовний злам у її літературній творчості настав після 1945 року. Вона почала більше прислухатися до того, що відбувалось в нашому суспільстві, в літературному житті нашої країни та в житті

рідних і милих людей. Якщо твори інших авторів збірника були навіяні українською народною поезією та пісню, вірші М. Дуфанець були більш літературного походження, характеру. Але і так на весь голос заговорила до читачів нашою українською мовою. Твори, поміщені в збірнику, були сприйняті позитивно.

У віршах, які друкувала М. Дуфанець, протягом 60-х років у «Новому житті», як «Рідний край», «Рідна земля», «Учительям», «Працівникам преси», «Перше верес-

Призабута поетеса Марія Дуфанець (з приводу 120-річчя від дня народження)

(1903-1980). Обидві походили із родин національно свідомої інтелігенції. І. Невицька з родини учителя Бурика, а М. Дуфанець – з родини греко-католицького священника М. Молчана. Батьки названих жінок подбали, щоб їх діти наперекір тому, що були змушені відвідувати початкові чи горожанські мадярські школи, послали їх вивчати руську мову в учительські греко-католицькі семінарії. Ірину Бурик (Невицьку) – у Пряшівську греко-католицьку руську учительську семінарію, Марію Молчан (Дуфанець) – в Ужгородську руську учительську семінарію. І так обидві стали вчительками початкових шкіл та Ірина ще й одночасно культурною діячкою, яка залишила за собою значно глибший слід в національно-культурному і літературному житті на Пряшівщині і на Закарпатті. Їх шлях до літератури і до національного українського усвідомлення показує, який складний, навіть тернистий шлях вони та й інші наші письменники і культурні чи політичні діячі були змушені пройти, щоб стати українськими діячами чи поетесами, як ім із зубого літературного життя 20-30-х років минулого століття (тоді за підрахунками О. М. Рудловчак писало десь 10-12 авторів) вдалося «вирватися» і позитивно збагатити нашу літературу. До речі, вже у XIX ст. були у нас жінки, які писали художні твори, про що свідчить збірник «Поздравление Русинов на год 1852», який вийшов завдяки зусиллям О. Духновича, і в якому знаходимо твори трьох жінок: Терези Подгаєцької, Марії Невицької та Анни Крігер-Добрянської. Жаль, ми про них забули.

Марія Дуфанець (дівоче прізвище Молчан) народилася в селі Геральтів Пряшівського округу 14 жовтня 1903 року. В той період не лише в Геральтові, але й в сусідніх селах, як Фулянка, Тульчик, Городисько, Хмелів, Трнік (кол. Кокиня) чи Окружна (кол. Керештвей) діяло чимало національно свідомих руснаків, греко-католицьких священників і учителів, селян. Але Марії Молчан не довелося жити серед них, бо незабаром після її народження батька перевели в мадярське село Чабад, неподалік від Кошиць, де ніхто не розмовляв ані одною слов'янською мовою, як пізніше згадувала Марія. Вона закінчила мадярську початкову школу в Чабаді та горожанську в Пряшеві. Батько під кінець Першої світової війни вирішив, що його діти, Марія та Осип, повинні вивчити руську мову і тому Марію послав в Ужгородську учительську семінарію. Після її закінчення мала працювати учителькою в Мукачеві, але 1921 року вийшла заміж за державного службовця Теодора Дуфанця і повернулася у Пряшів, де стала домогосподаркою. Але любов і потяг до художньої літератури їй не давали спокою і спочатку писала вірші мадярською мовою, дещо пізніше руською чи карпаторуською і друкувала їх у пряшівських газетах, зокрема, в газеті «Русское Слово», де протягом 1928-1930 років (тоді редактором газети був д-р Степан Гойдич, пізніше директором Руської греко-католицької учительської семінарії) надрукувала коло 30 віршів релігійного або моралізаторського змісту під псевдонімом Марія Михайлівна. Жаль, про мову, художні образи тяжко говорити, бо вони були далекі від живої розмовної української, чи, як тоді казали, руської, або русинської мови нашого населення. Дивно, що вона боролася за російську мову, але сама не писала російською літературною мовою, а якимось «язичієм». Це була для неї та й нашої літератури велика трагедія. Гадаємо, якби вона пішла шляхом наших поетів, як Федір Лазорик, Ірина Невицька, Зореслав (священник Степан (Севастян) Сабол, уродженець Пряшева), то, напевно, здобула б більших літературних успіхів. Розуміємо, що середовище, з якого походила, школа, учительська семінарія і газета «Русское Слово» із своїм додатком

русинів-українців Чехословаччини, і коли руське населення Пряшівщини перейшло на українську національну орієнтацію і мову, то і вона почала писати та друкувати свої художні твори українською мовою. Михайло Мольнар твердив, що на допомогу їй прийшов поет і редактор Федір Лазорик, який її зоохочував, щоб писала і друкувала свої вірші в газеті «Пряшевщина» та пізніше «Нове життя» чи в журналах «Дружно вперед» і «Дукля», незважаючи, чи це були вірші, написані російською або українською мовами, але ліпше було б, коли б писала мовою нашого населення. Так в 50-х роках на сторінках «Дуклі» з'явилися вірші, написані російською мовою з партизанською тематикою «Токаик» і «Липовець». Коли газети та журнали остаточно перейшли на українську літературну мову, то й вірші М. Дуфанець вже друкувалися українською мовою. Позитивно сприйняття її віршів стимулювало її до дальшого писання, хоч і коштувало українською мовою. Не була сама з наших письменників, які самотужки вивчили українську мову, бо у міжвоєнний період не було на Пряшівщині українських шкіл, не було українських газет, крім газети «Слово народа», яка виходила неповних два роки (1931-1932). Крім того, на відміну від вище наведених літераторів, вона не жила серед селян чи інтелігентів, носіїв української мови чи її говірок. Це справді була для неї трагедія, що не володіла по-справжньому ані одною літературною мовою, бо, як ми вище писали, не мала можливості добре вивчити ані російську, ані українську мову. Позитивно треба оцінити, що й у високому віці вона вирішила вивчити самотужки українську мову і це позначилось на художньому рівні окремих її творів. Мова, образне слово, як відомо, душа поезії, основа основ, серцевина кожного художнього літературного твору. Вона це усвідомлювала і тому багато читала, вивчала мову творів українських авторів, щоб опанувати українську мову так, щоб змогла нею передати свої почуття, переживання, що її боліло, радувало, тишило, мріялось, хотілось. Вона дуже хотіла, щоб її твори читали і молоді читачі, які не знали ані «язичіє», ані карпаторуську мову. Її робота принесла користь.

Твори М. Дуфанець (вона далі вживала псевдонім Марія Михайлівна) викликали інтерес у відомої нашої дослідниці і знавця нашої літератури Олени Рудловчак. Збагнула в її поезіях щось оригінальне, яке заслуговує, щоб читачі змогли їх читати і тому 24 вірші включила в збірник «Зелений віночок – червоні квіточки» (Пряшів, 1965). У віршах «Думки шукаю», «Рідне слово», «Люблю вітчизну свою», «Не играй ти з почуттями», «Моя вся зелень», «Співає ніч», «Жнива», «Зимові мотиви», «Бджолине весілля», «Моє дзеркало» та в інших поетеса передала широку палітру своїх почуттів, роздумів, любові до рідного краю, до своїх

рідних і милих людей. Якщо твори інших авторів збірника були навіяні українською народною поезією та пісню, вірші М. Дуфанець були більш літературного походження, характеру. Але і так на весь голос заговорила до читачів нашою українською мовою. Твори, поміщені в збірнику, були сприйняті позитивно.

Для нас далеко цікавіші вірші, в яких змалювала свої почуття, викликані красою природи, як «Зимові мотиви», «Жнива», «Восени», «Бджолине весілля» чи особисті настрої «Коли я умру», «Моя вся зелень», «Моє дзеркало» та інші

Після збірника «Зелений віночок – червоні квіточки» пройшло сім років, коли вийшла самостійна збірка поетичних творів Марії Дуфанець під назвою «Моє дзеркало» (Пряшів, 1972). Збірку складають переважно вірші, які були опубліковані в газеті «Нове життя», в журналах «Дружно вперед», «Дукля» та в збірнику «Зелений віночок – червоні квіточки». Збірку підготував до друку та написав ґрунтовну передмову і примітку Михайло Мольнар. Збірка тематично поліфонічна. В ній, ніби в дзеркалі, відбита, зображена широка шкала поетичних інтересів, почуттів авторки, викликаних красою рідного краю, що документують такі вірші, як «Рідний край», «Ой ти, слово, рідне слово», «Я дома тут, серед Карпат», людьми, яких поважала, любила «Не играй ти з почуттями», «Моє дзеркало», «Моя вся зелень», «Заповіт Духновича», захоплювалась природою у віршах «Зимові мотиви», «Рейки», «Березень», «Весною», «Восени» та змінами, які настали у нас після 1945 року «Люблю вітчизну свою», «Братиславський етюд» тощо. Місту Пряшів присвятила отакі вірші – «Пряшів», «Бомбардування міста Пряшева», «Визволення міста Пряшева». Справді, коли читаємо вірші, в них відбиваються майже всі грані, успіхи і невдачі, прорахунки поетичного мислення і зображення чи вже власних почуттів авторки, або конкретних реалій.

Тішить нас, що Марія Дуфанець на решті знайшла себе, усвідомила собі, що писати для українського населення Пряшівщини треба лише його мовою, тобто українською, що виявилось у цілому ряді її творів як «Рідне слово», «Рідна пісня», «Рідна хата», «Рідний край», «Рідна земля», «Карпати можутьні» тощо. В одному з них пише:

Люби своє! –
Кохану рідну мову,
Якою пісню коліскову
Співала матінка твоя...

Або:
Наша пісня рідна
Серденько зігріє!
Чудовна квітка
Ніколи не спріє!

М. Дуфанець свій поетичний талант виявила і в «Баладі про море», в якій їй вдалося художньо достатньо і переколиво виявити та зобразити свої почуття, викликані силою, могутністю моря і свої почуття до людини, яку кохала так бурхливо і сильно, яке те море, яке відвідала і прожила гарні дні, повні любові і кохання. Це єдиний розлогий твір, який потрапив у збірку. Балада засвідчує, що хоч у нас моря нема, воно у наших поетів викликало бурхливі почуття. Мотиви моря знаходили у творчості Зореслава, а серед сучасників – у творчості Сергія Макара.

Нашими роздумами ми хотіли познайомити читачів «Нового життя» з поетичним шляхом та здобутками М. Дуфанець, творчість якої незаслужено чомусь опинилася на окраїні інтересу наших дослідників, в тому числі і мого. Гадаю, що вона належить як творець художньої літератури до історії русько-українського культурно-літературного життя русинів-українців Словаччини, хоч і не була такою талановитою письменницею як І. Невицька, чи пізніше Є. Бісс, О. Рудловчак, М. Няхай, Г. Коцур, Н. Вархол та інші жінки-літераторки, не можемо її забувати, бо історію літератури творять не лише першорядні письменники.

М. Роман.

У Софії Київській в Києві презентували новий український переклад Біблії

У Національному заповіднику «Софія Київська» презентували сучасний переклад Біблії українською мовою.

Зазначається, що у представленні багатолітньої праці перекладачів, редакторів, мовознавців, вітчизняних та закордонних вчених-біблеїстів взяли участь глави і предстоятелі церков православного, католицького та протестантського спрямування та інші гості.

не робилися швидко, тому що це фундаментальна праця, яка повинна бути сприйнята всіма церквами, релігійними організаціями. Повинна пройти певна рецепція. Це мав бути справжній переклад, щоб ним користувалися, читали й надихалися», – зазначив глава ПЦУ.

Зробити новий переклад Біблії українською мовою було одним із основних завдань Українського Біблійного Товариства від мо-

«Політика держави ніколи не була розділена з бажаннями суспільства. Особливо тих людей, які несуть слово Боже. Надалі, присягнувши українському слову, українській Біблії, Міністерство культури та інформаційної політики буде продовжувати діяльність, спрямовану на підтримку українських церков на території нашої вільної незалежної України. Хай Господь допомагає нам в тому, щоб разом досягти нашої величної мети – здобути перемогу над ворогом й утвердити на всій території України слово Боже українською мовою», – заявив т.в.о. міністра культури та інформаційної політики Ростислав Карандєєв.

За словами митрополита Київського і всієї України, предстоятеля Православної церкви України Епіфанія (на фото в центрі), на цю подію чекали чверть століття.

«Моє серце і всі ваші переповнені невимовною радістю. Адже ми чекали цього 25 років, чверть століття. Можливо, це і не так довго, але мірою людського життя – це вже ціле покоління. Попередні переклади також

менту його заснування. Всі попередні переклади були здійснені задовго до того і були важкі для сприйняття сучасних читачів.

«Ми зібрались у цьому чудовому храмі для того, щоб подякувати Богові за те, що попри всі обставини маємо чудову книгу Біблію. На початку було слово, і слово було Бог, і слово було у Бога. Це дійсно благословенний час, що ми можемо представляти Біблію в новому перекладі українською мовою», – наголосив Президент Біблійного товариства Григорій Комендант.

У МКІП нагадали, що Українське Біблійне Товариство – міжконфесійна християнська організація, метою якої є переклад, друкування та розповсюдження Біблії українською мовою й мовами нацменшин, що проживають в Україні. До складу товариства входить 21 провідна українська церква православного, католицького та протестантського віросповідання і Відділення релігієзнавства Інституту філософії ім. Г. Сковороди НАН України.

УКРІНФОРМ.

Українська компанія «Нова пошта» оголосила про початок роботи у Словаччині

Йдеться про запуск фізичного відділення та послуги кур'єрської доставки. Більше про це – далі у тексті.

Компанія повідомила, що уже інвестувала у ринок Словаччини понад 100 тисяч євро, а також має на меті продовжувати розвиватися на цьому ринку.

Перше відділення «Нової пошти» відкрили у столиці Словаччини – Братиславі. Клієнти зможуть отримувати та відправляти свої посилки до 100 кілограмів. Згідно з офіційною сторінкою компанії у фейсбук, відділення буде працювати за таким графіком:

Понеділок – п'ятниця: 8:00 – 20:00;
Субота – неділя: 9:00 – 18:00.

Крім того, Нова пошта пропонує опцію доставки у партнерські поштомати по всій території країни. Також у Словаччині доступна опція кур'єрської доставки на будь-яку адресу по всій країні. Замовити цю послугу можна буде як через офіційний сайт, так і мобільний застосунок Nova Post. Доставка зі Словаччини

Джерело: «Нова пошта».

Координація роботи з біженцями

Проблематикою біженців з України та мігрантів взагалі займається багато інституцій та неурядових організацій і громадських об'єднань. Але ця праця не завжди достатньо координована як у загальнодержавних масштабах, так і на регіональних чи локальних рівнях. Місто Пряшів це за попереднього керівництва, коли справою займався в основному тодішній заступник мера Володимир Фельбаба, намагалось зіграти роль такого координатора на своїй території, результатом чого було декілька зустрічей заінтересованих інституцій та організацій. Нове керівництво намагається продовжити цю роботу.

З цією метою сучасний заступник мера Пряшева Петро Крайняк 8 вересня ц. р. відвідав Словацько-український культурний та інформаційний центр в Пряшеві, де від 28 лютого 2022 р. діє Координаційний центр допомоги біженцям з України. В переговорах з головою ЦР СРУСР Павлом Богданом уточнили форми співпраці в цій області та обговорили потребу єдиного координаційного центру в місті Пряшеві.

Ініціатива міста продовжувалася 4 жовтня ц. р., коли в Міській адміністрації Пряшева відбулася робоча зустріч-консультація партнерів до готованої стратегії міста Пряшів по відношенню до потреб біженців з України та іноземців взагалі. На ній було презентовано дані з аналізу потреб біженців та іноземців, який підготував Центр дослідження етнічності та культу-

ри (СВЕК), як партнер міста Пряшів в рамках спільного проекту з Дитячим фондом ООН (UNICEF). В рамках дослідження працівники СВЕК відвідали також Союз русинів-українців СР та Словацько-український культурний та інформаційний центр в Пряшеві, де працює Координаційний центр допомоги біженцям з України, де детально інтересувалися всіма аспектами його праці.

За даними аналізу, в Пряшеві до часу російської агресії в Україну проживало близько 3000 іноземців, в сучасному їхня кількість становить майже 8000 осіб, з чого до 6400 громадян України. З них майже 65% має середню або вищу освіту. Це великий робочий потенціал, який із-за різних адміністративних та легіслативних причин ще мало використовується. Люди з вищою освітою часто працюють на низько кваліфікованих позиціях, нерідко з меншою заробітною платою, ніж тутешні працівники.

Потребу більшої інтеграції цих громадян в робочі процеси та суспільство підкреслили у своїх коротких виступах і мер міста Пряшева Франтішек Ольга та його заступник Петро Крайняк.

В цілому учасники зустрічі погодилися на тому, що такі зустрічі є корисні і що треба ще більш координувати діяльність всіх тих інституцій та організацій, які займаються проблематикою біженців з України та інших іноземців.

-пб-

30 вересня 1938 року в Мюнхені прем'єри Франції Едуард Даладье і Великої Британії Невіл Чемберлен за посередництва дуче Італії Беніто Муссоліні підписали угоду з рейхсканцлером Німеччини Адольфом Гітлером

Згідно із цим документом, Чехословачина повинна була поступитись Німеччині прикордонною Судетською областю, населеною переважно етнічними німцями. Мюнхенський пакт став останнім договором в політиці «умиротворення», котру сповідували керівники Франції та Великої Британії по відношенню до експансіоністськи настроєного Гітлера, нагадує JMSM.

Починалося ж все з того, що після розпаду Австро-Угорської імперії за підсумками Першої світової війни перша Чехословацька республіка успішно подолати за посередництва Британії, однак 7 вересня по-

імперії, значна частина якої знаходилась у Судетській області і належала німцям та перебувала під контролем німецьких банків. Разом з тим, чехи домінували в центральному уряді та загальнодержавних установах, що дало привід Судетській німецькій партії під керівництвом Конрада Генлайна, створеній у 1935 році, заявити про нібито утиски німецького населення.

У відповідь чехословацький уряд здійснив ряд мір для забезпечення представництва судетських німців в парламенті, місцевих органах влади, проте це не завадило Судетській партії вимагати автономії, що спровокувало кризу в березні 1938 року. Її вдалось подолати за посередництва Британії, однак 7 вересня по-

Рік без залізничного транспорту

Міста Меджилабірці, Снина та Гуменне цілий рік будуть без залізниці.

Причиною зупинки залізничного транспорту є електрифікація лінії до Гуменного. Однак ділянки, на яких модернізація не відбудеться, також будуть закриті.

Ремонтні роботи на ділянці між Гуменним і Стразьким розпочалися 25 вересня і будуть тривати до жовтня 2024 року.

Потяги замінять автобуси. Це будуть ділянки між Гуменним і Стразьким, а також між Гумен-

ним і Меджилабірцями. Лінія Гуменне – Снина – Стацин також буде закрита. І це незважаючи на те, що лінії від Гуменного до Меджилабірців і Стацина не будуть електрифіковані.

Автобуси, які раніше курсували з Праги до Гуменного, будуть замінені на автобусний потяг на лінії Братислава – Кошиці. Спальні вагони з Праги або Братислави будуть їздити тільки до Стразького, далі – тільки автобусами.

-р-

Сторінки минулого (90)

ВЛАЧА – VLAČA

(окр. Воронів н/Т.)

Історичні назви села: Laachafalua (1349), Lacha (1427), Vlacsca (1773), Wlacscha (1786), Vlača (1808), Vlača (1920), мадярські назви села: Vlacsca, Balázsi

Кількість жителів: 1880 – 140, 1890 – 138, 1900 – 136, 1910 – 151, 1970 – 251, 1980 – 235, 1991 – 238, 2001 – 240, 2011 – 236, 2013 – 233, 2017 – 230, 2021 – 226.

Площа хотара – 425 га.

Ян Матей Корабинський в своєму лексиконі (1786) на 841 сторінці назву села подає як Wlacscha і зазначає, що у Влачі станом на 1786 рік проживала православна людина. Натомість словацький історик П. Шолтес у книзі *TRI JAZYKY, ŠTYRI KONFESIE* у зв'язку зі селянським повстанням 1831 року стверджує, що на той час із 22 сіл Шариша, яких охопило повстання, у Влачі греко-католики склали 80% жителів. Як би там не було, для нас інтересне те, до якої етнічної групи належали жителі села. «Historicko-demografický lexikón obcí Slovenska 1880 – 1910» наводить, що із загальної кількості 138 жителів Влачі в 1890 році рідною руснацьку мову вважали 75 осіб, 56 осіб – словацьку, 7 осіб – німецьку, цікаво що греко-католиків було 76, хоч руснаків було 75, в меншій мірі в селі були римо-католики (16), євангеліки (39), євреї (7). В 1900 році із 136 жителів села 84 були греко-католиками, 8 римо-католиками, 39 євангеліками, 5 осіб були євреї.

Серед сіл з руснацькою мовою в своїй «Історії Пряшівської єпархії і їх говори» (1900) Влачу наводить також український етнограф Володимир Гнатюк.

Влача фігурує також в Списку населених пунктів Лемківщини.

Але з стану перепису населення 2011 року випливає, що у Влачі жителі вже заявили свою належність до словацької національності (226), русинської (1), іншої (1), у 8 осіб не було встановлено національну приналежність. Релігійне обличчя села в 2011 році: греко-католики – 102, римо-католики – 77, євангеліки а. в. – 46, православні – 1, інша релігія – 1, без віросповідання – 4 особи.

Подібні результати перепису населення 2021 року: у Влачі з 226 жителів села 220 словаків і лише одна особа навела русинську національність, одна особа навела іншу національність, а в 4 осіб не було встановлено національність. Статистика також засвідчує, що в частині населення збереглась належність до церкви східного обряду. Мова йде про 104 греко-католиків, 36 євангеліків а.в., 1 особа належить до старокатолицької церкви, у 4 осіб не було встановлено релігійну приналежність, а 10 осіб – без віросповідання.

В селі знаходиться греко-католицька церква Покрови Пресвятої Богородиці, датована 1908 роком. Вона стоїть на місці старшої будівлі 1781 року, частини якої були використані під час будівництва нової церкви. Місцевий храм – це філіал приходу в Дюрдьові, в якому теж простежується суцільна присутність до наших днів русинів-українців. Римо-католицька та євангелічна церкви роками сприяли зміцненню словацької самосвідомості у місцевих жителів. Така ж тенденція до зміцнення словацької самосвідомості від початку 70-х років ХХ ст. простежується і в діяльності греко-католицької церкви.

Село Влача було засноване в хотарі села Медзянки. Згадується у 1349 році як частина Хмельова, з початку 15 століття – як власність родини дрівновських Абовичів.

та Угорщини і в разі відмови 28 вересня розпочне «акцію» проти Чехословащини.

Ранком 28 вересня Чемберлен запевнив Гітлера, що той

може «отримати все без війни і без затримки» – наступного дня вони зустрілися в Мюнхені з главами урядів Франції та Італії і угода була підписана 30 вересня 1938 року о першій ночі, після чого з нею були ознайомлені представники Чехословащини. Під тиском Чемберлена та прем'єра Франції Едуарда Даладье, вони поставили свої підписи під Мюнхенською угодою і того ж ранку президент Чехословащини Едуард Бенеш без відома парламенту прийняв її до виконання.

«Мюнхенський договір став останнім кроком в політиці «умиротворення», котру сповідували керівники Франції та Великої Британії по від-

у 1427 році тут було 13 домогосподарств, у 1787 році – 21 будинок і 156 жителів, у 1828 році – 22 будинки і 195 жителів.

Найбільш детальну характеристику села дає історик Фердинанд Уличний.

Під час випадкового збору в хотарі було знайдено уламки посудини 10-11 століть в хотарі під назвою Рівне і Загумінки.

Король Андрій II у 1212 році віддав хрестоносцям у Хмельові також територію на схід по річку Топлю, отже і маєток Влачі. Село вперше згадується в грамоті 1349 року, коли шляхтич Денко повернув село своїм родичам з Дрієнова. Зі змісту видно, що воно існувало ще до 1349 року.

Назва села не дає однозначної відповіді. Тим не менше, дослідники припускають, що Влача спочатку було особовим іменем.

«З огляду на вищенаведені факти, – пише історик Ф. Уличний, – слід припустити, що Влача існувала вже в 10 – 11 ст., або що вона була заснована поселенцями за правом застави (zákupného práva) на початку 14 століття, або що нові сім'ї оселилися у вже існуючому селі зі шолтисом в 14 – 15 ст.

У 13-16 століттях земельний маєток Влачі безперервно входив до складу маєтку Хмельова. У 14-16 століттях село послідовно належало шляхтичам з Дрієнова, Сечівців, Шемші, Вернеровичам, Шошовичам і родині Фейєрварі.

Селянські господарства були обкладені королем у 1427 році податком з 13 домогосподарств, таким чином Влача була селом середнього розміру. Пізніше більшість селян переселилась, інші втратили свої землі і потрапили до числа бідняків – желярів. У 1600 р. у поселенні налічувалося вісім заселених будинків підданих.

Наприкінці 16 століття Влача була невеликим селом. Окрім сім'ї шолтиса, у ньому жили кріпаки.

-мі-

ношенню до експансіоністськи настроєного Гітлера, а Чехословачина стала приреченою на розчленування – 30 вересня Польща анексувала Тешинську область в Сілезії, 2 листопада Угорщина отримала південні райони Словач-

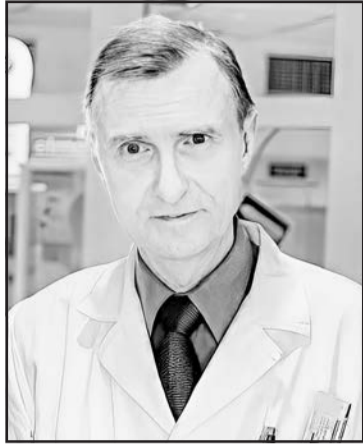
Живе у спогадах

Два роки тому, 14 жовтня 2021 року, відійшов у вічність проф. МУД-р Василь Грицак, канд. наук.

Василь Грицак народився 5 січня 1956 року в Пряшеві. Він був примар та консіліяр гострої кардіології Кардіологічної клініки національного інституту серцево-судинних хвороб в Братиславі, член Словацької і Європейської спілки кардіологів, автор монографій «Infekčná endokarditída» та «Perioperačná kardiologická starostlivosť v kardiologickom oddelení dospelého veku», сотень наукових студій, співавтор понад двох десятків книжок...

У Парижі в *Hospital Pitié-Salpêtrière* працював над темою *Периопераційний інфаркт*, а пізніше в *Hospital Lariboisière* і в науковому інституті *INSERM* над проектом *Охорона міокарду дарованих серцець*.

Любив свою сім'ю, свій народ, знаходив час відвідати вечори, концерти, вистави Музично-драматичного ансамблю

ім. Т. Шевченка в Братиславі, а також програми Посольства України в Словацькій Республіці.

За все і всіх молився Богу як член третього ордену Василя.

Ніколи його не забудемо, дякуємо, що така Людина була серед нас.

Вічна йому пам'ять і блаженний покой!

Оксана ГРИЦАК-ЗВІНЕК.

Вибори 2023. Як виглядає розподіл місць у парламенті?

Кожна з обраних партій буде мати щонайменше десять місць.

Сім партій розділять 150 місць у новому парламенті, кожна з яких буде мати щонайменше 10 мандатів.

Переможець виборів, Smer-SD, займе більше чверті - депутатів отримає 42 місця. Партія Progressívne Slovensko отримала 32 місця. Третій Hlas буде мати 27 депутатів у Національній Раді, тоді як OĽANO a priatel'ia - 16.

Повернення KDH до парламенту принесло 12 місць, SaS буде мати на двох депутатів менше порівняно з попередніми виборами - 11 депутатів. SNS також повертається з десяти місцями після виборчого періоду без мандата.

Сім партій у парламенті

Згідно з офіційними результатами виборів, до парламенту пройшли сім партій. Це Smer-SD, Progressívne Slovensko, Hlas-SD, коаліція OĽANO a priatel'ia, KÚ i Za ľud'í, KDH, SaS і SNS.

Перемогу здобула партія Smer-SD з 22,95% голосів, дру-

ге місце посів рух Progressívne Slovensko з 17,96% голосів, а третє - партія Hlas-SD з 14,71% голосів.

Далі йдуть партії OĽANO a priatel'ia, KÚ i Za ľud'í з 8,9%, KDH з 6,82%, SaS з 6,32% і SNS з 5,63%. За межами парламенту опинилися Republika, Sme rodina і партія Demokrati.

Результати виборів по Пряшівському краю:

	Партія	Кількість голосів	%
1.	SMER - SD	89 786	22.05 %
2.	HLAS	65 810	16.16 %
3.	OĽANO A PRIATELIA	60 195	14.78 %
4.	KDH	57 333	14.08 %
5.	PS	44 128	10.84 %
6.	SNS	23 337	5.73 %
7.	REPUBLIKA	21 273	5.22 %

З ПОХОРОННОЇ ЗВИЧАЄВОСТІ ПРЯШІВЩИНИ

Традиційні звичаї, обряди та магічні дії, пов'язані зі смертю та похороном, належать до найконсервативніших та найстаровинніших проявів людства, багатобачну варіабельність поховальних звичаїв зумовлювали передусім історичні, соціальні, світоглядні та інші чинники. Визначним, однак, був і їх зв'язок з етнічними та конфесійними традиціями. Тому цілком природно, що і в русинів-українців Словаччини укріплювалися поховальні звичаї різноманітного походження та багатоманітних форм.

Смерть у народі сприймається, як природна, невід'ємна частина життя, наприклад: *Лан - не пан, жебрак - не жебрак - виради мусит* (с. Велика Поляна); *Ніхто шя не подре, каждый емре* (с. Вишній Верлих); *Ані смерть не иде з вінцом, але з кінцом* (с. Белейці); *Дві смерти не будут а една тя не мине* (с. Бехерів); *Меджі хлібом треба емрети*, тобто старий хліб з'ївся, минувся, а новий ще не вродився (с. Старина); *Каждо му швічка горит, докаль му не догорит* (с. Свідник); *Вже ті не поможе ані святы боже* (с. Острожниця); *Старый мусит емрети, а молодой може* (с. Орябина); *Од смерти не ест зля в керті* (с. Ціглі); *Напред мусит погіршати, жеби годна была емрети* (с. Микова); *Хто емр - не буде жер* (с. Вишній Верлих).

Смерть людини передбачали за певними ознаками: якщо в хаті упала іконка зі стіни; висихання фруктового дерева в саду тощо. Багатими на віщування смерті вважалися календарні свята (спостереження за димом погаслої свічки після святвечірньої вечері, віщування з обрядовим хлібом *кранчумом* і т. п.). Поширений, як і в інших народів, е

прогноз про смерть за журливим голо-сом сича (*кувик, квик, квич, квичка*), що відображено в народному прислів'ї: *На чий хижі кувик закувче, того до гробу кличе*. (Записав в 1899 р. Іван Верхратський в селі Хмельюва). Передвісниками смерті є також виття собаки, зазірання худоби крізь вікно чи приліт птаха в приміщення. В останньому випадку пташку ловили і зав'язували їй на ніжку червону ниточку (*краску*), аби не сталося нічого лихого. Прогнозували смерть і по якості засіяної ниви, особливо, коли в полі стався т. зв. *недону*, тобто ненароком незасіяне місце хліборобом (с. Руське). Крім того, в околиці Снини вірили, що господар помре, якщо блискавка вдарить у дерево на його земельній ділянці. Проте найбільше прикмет про смерть було у різних снах - молода в білому, шлюбному вбранні; біліня хати, полотна; ткання на кроснах; про випадання зуба та особливо біла потворна баба з ко-сою - персоналізована смерть.

Важко вмираючу людину клали на татарчану чи іншу соломку на повздожньому сволоці (*мештерна грядка*), під голову давали великодню плахту, ніколи не давали подушку, нібито на пір'ї тяжко вмирається. У селі Грабське житню соломку, на якій лежав мертвець, за-сували на самий верх стріхи під *козлуни*, щоб охороняла солом'яну стріху від вітру. За давніми християнськими об-рядами, тому, хто важко помирав, всу-

вали в руки освячену *аріміничну свічку*, вірячи в те, що це значно полегшить його передсмертні муки й очистити від гріхів. Магічну рослину *чорну биль* (Полін звичайний) у випадку важкої смерті вкладали вмираючому в руки для прискорення кончини (с. Гачава); так само давали її і в домовину під голову, щоб душа мертвого не ходила полем і не міняла граничні камені (с. Якуб'яни); на Спешу (с. Нижні Репаші) цією рослиною обкурювали труну, щоб мертвий не вертався з потойбічного світу. У давнину у випадку смерті повалу знімали - розбирали дошки зі стріхи, щоб уможливити легкий відхід душі. Дбали про те, щоб небіжчика не поховати із кистями рук, бо, за повір'ям, це б спричинило неврожай. *Шафель*, у якому мли мерця, обертали у напрямку до лісу, щоб запобігти великій зливі. Соломою, на якій лежав небіжчик, лікували зубний біль - її надкушували хворим зубом. Більш ефективною ця процедура вважалася в тому випадку, коли ім'я хворого збігалось з іменем покійника (с. Видрань).

Померлу неодружену дівчину чи парубка одягали в шлюбне вбрання. В околиці Снини у білому одязі хоронили старих людей, що пов'язане з повір'ям, що мрець, одягнений в чорний одяг, мусить його прати до того часу, поки він не стане білим. Білий колір здавна був кольором жалоби, тому, за народною уявою, і смерть зображувалася в білому, що є властиво всім слов'янським народам. Дрібну монету розломлювали на дві частини, причому одну половину давали в труну, а другу - під сволок у хаті. Таким способом ніби *вплачували* померлого з газдівства. Труну (*ладу*) звичайно виготовляли з ялиці або бука. Першу трісочку з труни давали покійнику під плече, щоб він ніколи з неї не виходив. Дно труни вистеляли *яновим* освяченим зіллям. За словами Пелагії Владичкової з Габури в записі Павла Марковича, ще до Першої світової війни мертве тілечко дитини в труні обклали найкращими писанками, *жеби мало што їсти а не голодувало*; в селі Новоселиця дану дію пояснювали тим, що *бгало са а радувало са, як са радують діти на Великдень*. Померлій дитині в труну клали також барвінок -

символ вічного життя, молодості. У традиційній поховальній обрядовості саме барвінок набував широкого вжитку: ним оздоблювали як дитячу труну, так і труну молодої дівчини чи парубка, на похороні парубка дівчата-дружки мали на головах барвінкові вінки.

Удень біля покійника був хтось із домашніх, а ввечері приходили сусіди, односельчани на *свічниця* і залишилися там протягом ночі. При палаючих свічках дяк читав Псалтир, дорослі розказували страхотливі оповіді, а молоді влаштували архаїчні нічні ігри біля покійника, які називали *лопатки*, за своїм характером та змістом вони були близькі іграм, які проводились у Західній Україні. Назва *лопатки* походить від ігри *Лопатки*: котромусь із парубків зав'язували очі і били по п'ятах дерев'яною лопаткою, тобто *лопаткували*. Якщо він відгадав, хто його вдарив, то вгаданий ставав на його місце. Взагалі в іграх біля покійника є мотиви: весільні (*Вобручка*); військові (*Псантьрька*), аграрні (*Ярмарок*), демонічні (*Смертка*).

До недавнього часу існував звичай класти в домовину небіжчиків його улюблену річ: молитовник, люльку, окуляри, п'яниці пляшки горілки, а скупому навіть гроші. Поки мертвий лежав у хаті, домашні не сміли виконувати ніякої господарської роботи, щоб йому не відібрати вічний спокій. Більшість магічних дій у похоронній обрядовості українців Пряшівщини, подібно, як і в інших народів, були спрямовані на охорону майна, худоби чи врожаю покійника.

Небіжчика ховали за певним ритуалом. Зазвичай трічі вдаряли труною об поріг - це було остаточне прощання мерця з домівкою. За труною сипали освячений мак, примовляючи: *як тот мак не можеш позберати, так жебы і ты не муг прийти!* (с. Звала). Крім маку, сипали освячену сіль, просо, ячмінь. До архаїчних способів вносу труни з хати належить і такий, коли труну виносили через видовбаний глибокий отвір під вхідним хатнім порогом, щоб нечистий дух не знайшов душу померлого.

Ще на початку ХХ століття на Снинщині було зафіксовано випадки, коли

труну везли на цвинтар з волами, запряженими в сани, навіть улітку. Воли мусили бути позичені і на ярмарку вони добре продавалися. Звичай перевозити мерця на санях існував ще в період Київської Русі. Цей дуже архаїчний звичай часом зник. Тіло небіжчика почали виносити на марах, звідки й походить народний вислів: *мара взяла чоловіка* (с. Улич). В останню дорогу мертвого проводжали з хлібом, його несли за домовиною, що є так само залишком давніх звичаїв. На Старолубовнянщині дорогою на цвинтар кусники такого хліба роздавали зустрічним жебракам.

За народною традицією, за мертвим було прийнято голосити - *заводити, йойкати, викладати за мертвим*. У голосіннях жінки-плачки висловлювали жаль за втратою близької людини. Наймані *плачки* отримували нагороду - *опалачку бобу*. Інколи виникали комічні ситуації, коли *плачка*, сумніваючись в отриманні натуралії, заводила: *Йой-йой-йой... За палачку бобу проводжу тя до гробу, ци дадуть, ци не дадуть, мої слизи дарьмо падуть... Йой-йой-йой!* (с. Руський Грабовець).

Після похорону рідня справляла поминаний обід: *обід за мертвим, кошачини, горечки, гирький обід, погребовини, гостина за мертвим*. Подекуди *кошачини* готували чужі жінки, причому посуд, ложки, виделки мусили бути позичені, щоб ніхто з домашніх скоро не помер. Прийшовши з похорону додому, сідали на камінь на підстїну, щоб мертвий лежав, як той камінь. У хаті насамперед торкалися до печі, щоб мертвий лежав в домовині спокійно і не повертався ніколи у життя. Руки вмивали в проточній воді, щоб вода, яка тече, віднесла зі собою все погане, лихе.

У селах при Бардієві було вживаним способом після похорону ввечері ставити біля вікна дві посудини: з водою та з горілкою. Якщо об'єм води зменшувався, це означало, що душа покійника є спокійною, а якщо зменшувалася кількість горілки, то посилювали за цю душу молитви.

Серед українців Пряшівщини був розвинений культ предків, свідченням чого є шанування їх пам'яті: запрошення їх на Святу вечерю, прикрашування могил у Великодній вівторок барвінком, покладення на могилу яйця - символу життя. Так і говориться в народі: *На гробі не мусять квітки рости, але бур'ян не сміє* (с. Острожниця).

Йосиф ВАРХОЛ.

▲ Похорон у Доброславі, 1934 р.

NOVE ŽYTĽA

Yzdávaca Zväz Rusinov-Ukrajincov SR, IČO 00 177 725. Ročník 73. Šéfredaktor Miroslav Iljuk. Adresa redakcie: Janka Borodáča 5, 081 08 Prešov. Tel. 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Náklad: 500 ks. Ročné predplatné 10,40 € Štvrťročné predplatné 2,60 € Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slposta.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje: Slovenská pošta, a.s.. Stredisko predplatného tlačie. Uzbecká 4, P. O. Box 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slposta.sk. Objednávky na predplatné do zahraničia prijíma: SLOVART G.T.G., spol. s r.o., Krupinská 4, P. O. Box 152, 852 99 Bratislava, e-mail: info@slovart-gtg.sk. Počítačová sada NITECH s.r.o., Prešov, Tlačí Grafotlač, Prešov. Ev. číslo EV 3301/09. Realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín.

NOVE ЖИТТЯ

Видає Союз русинів-українців СР. Рік видання 73. Головний редактор Мiroslav Iljuk. Адреса редакції та адміністрації: 081 08 Пряшів, Янка Бородача, 5. Телефон 051/7733 707, e-mail: novezytta@nextra.sk. Рукописи і фотографії повертаються на просьбу автора. Редакція залишає за собою право скорочувати статті. Статті, підписані авторами, висловлюють їх власні погляди і не обов'язково збігаються з поглядами редакції.